

TÜKETİCİLERİN TOPLULUKÇULUK DEĞERLERİNİN ÖLÇÜLMESİ HAKKINDA BİR ÖLÇEK GEÇERLEMESİ

Günay KURTULDU

Arş. Gör., Kırklareli Üniversitesi, İİBF, İşletme Bölümü, kurtuldugunay@gmail.com

Özet

Tüketicilerin toplulukçuluk ve bireysellik değerlerinin ölçülmesinde farklı bakış açılarına göre değişik değerlendirmeler yapılmakta ve toplulukçuluk ve bireyselliğin ölçülmesinde kullanılacak farklı ölçeklerden bahsedilmektedir. Bu çalışmada; Oyserman, Coon ve Kimmelmeier (2002) tarafından geliştirilen, sonrasında Baltacı (2014) tarafından Türkiye’de kullanılan toplulukçuluk ölçeğinin geçerli ve güvenilir bir ölçek olup olmadığının değerlendirilmesi amaçlanmaktadır. Araştırma örnekleme, İstanbul’un farklı ilçelerinde yaşayan 365 kişiden oluşmaktadır. Araştırma verileri kolayda örnekleme ve yüzyüze anket yöntemiyle toplanmıştır. Veriler; keşfedici faktör analizi, doğrulayıcı faktör analizi (ölçüm modeli) ve güvenilirlik analizi yardımıyla analiz edilmiştir. Çalışmanın sonucunda; ilgili toplulukçuluk ölçeğinin geçerli ve güvenilir bir ölçek olduğu bulunmuştur.

Anahtar Kelimeler: Toplulukçuluk, Bireysellik, Geçerlilik, Ölçek Geçerleme

THE MEASUREMENT OF CONSUMERS' COLLECTIVISTIC VALUES: A SCALE VALIDATION STUDY

Abstract

Regarding to measure collectivistic and individualistic values of consumers, there are many different perspectives and scales. The aim of the study is to evaluate validity and reliability of the Oyserman, Coon and Kimmelmeier's (2002) collectivism scale which had been applied in Turkey by Baltacı (2014). Sample of the study consists of 365 individuals who live in different districts of Istanbul. Research data had been collected by convenience sampling and face to face surveys. Data had been analyzed via exploratory factor analysis, confirmatory factor analysis (measurement model) and reliability analysis. As a result of the study, the collectivism scale had been found as a valid and reliable scale.

Key Words: Collectivism, Individualism, Validity, Scale Validation

GİRİŞ

Tüketicilerin sahip oldukları değerlerin, tüketicilerin kararları üzerinde etkili olduğu ifade edilebilir. Nitekim işletmeler ve markalar, tüketiciler üzerinde kendi ürünleri ya da markaları lehine pozitif değerlendirmeler oluşmasını istiyorlarsa, gerçekleştirecekleri tüm pazarlama faaliyetlerinde tüketici değerlerini göz önünde bulundurmalı ve faaliyetlerini tüketici değerlerine uyumlaştırmalıdır. Özellikle uluslararası pazarlarda farklı kültürlerin farklı değer yapılarına sahip olması nedeni ile ilgili pazardaki tüketicilerin değerlerinin anlaşılabilmesi; işletmenin ve markanın ilgili pazarda başarılı olabilmesi bakımından oldukça önemlidir. Bu bakımdan tüketicilerin sahip olduğu değerlerin ölçülebilmesi ve değerlerin ölçümünde kullanılacak ölçeklerin geliştirilmesi önem arz etmektedir. Bu çalışmada; tüketicilerin değerlerinden sadece toplulukçuluk değeri ile ilgilenilmekte ve toplulukçuluk değerinin ölçülmesinde kullanılacak bir ölçek değerlendirilmektedir. Toplulukçuluk değeri literatürde genellikle bireyselcilik değeri ile birlikte ele alınmakta; bu iki değer birbirinin zıttı olan iki ucu temsil eden tek boyutta (bipolar) ya da kendine has özellikleri olan birbirinden ayrı yapılar olarak ölçülmektedir. Ayrıca toplulukçuluk ve bireyselcilik, toplum düzeyinde ölçülebildiği gibi birey düzeyinde de ölçülebilmektedir. Literatürdeki tüm bu çalışmalara rağmen, toplulukçuluk ya da bireyselcilik'in ölçümünde kullanılacak genel geçer bir ölçeğe rastlanılmamıştır. Toplulukçuluk ve bireyselcilik değerlerinin toplum düzeyinde mi, yoksa birey düzeyinde mi ölçülmesi gerektiği ya da toplulukçuluk ve bireyselcilik değerlerinin birbirinin zıttı olacak şekilde (bipolar) tek boyutlu mu, yoksa ayrı birer yapı olarak ayrı ayrı mı ölçülmesi gerektiği hakkındaki tartışmalar bu çalışmanın konusu ve kapsamı dışında tutulmuştur. Bu çalışmada; Oyserman, Coon ve Kimmelmeier (2002) tarafından geliştirilen toplulukçuluk ve bireyselcilik ölçeklerinden, Baltacı (2014)'nın araştırmasında Türkiye'ye uyarlanan, sadece toplulukçuluk ölçeği incelenerek; bu ölçeğin Türkiye'de toplulukçuluk değerlerinin ölçülmesinde kullanılacak geçerli ve güvenilir bir ölçek olup olmadığının değerlendirilmesi amaçlanmaktadır.

1. Literatür Özeti

1.1. Değer boyutları

Hofstede (1984: 83)'in farklı ulusların ve ülkelerin kültürlerinde yer alan çeşitli bileşenlerin yapısını belirleyebilmek amacıyla gerçekleştirdiği çalışması sonucunda: ülkeler arasındaki farklılıklardan kaynaklanan ve ülkelerin değerler bazında

sınıflandırılmasına yardımcı olabilecek dört değer boyutunun varlığı ortaya konmuştur. Bu değer boyutları: “Bireyseliğe karşı Toplulukçuluk”, “Yüksek Güç Mesafesi’ne karşı Düşük Güç Mesafesi”, “Güçlü Belirsizlikten Kaçınma Davranışına karşı Zayıf Belirsizlikten Kaçınma Davranışı” ve “Maskülinite’ye karşı Feminite” değerlerinden oluşmaktadır. İlerleyen çalışmalarda Hofstede, “uzun dönem oryantasyonu” değerini de bu değerlere ilave etmiştir. Hofstede’nin bu çalışması pazarlama alanında da yoğun bir ilgi görmüş ve pazarlama alanında da kullanılmıştır (Soares vd., 2007: 281). Farklı ülkeler farklı kültürlerle sahiptirler ve ülkelerin sahip olduğu kültürlerin, her ülkede farklı değer yapılarının oluşmasına neden olacağı ifade edilebilir. Özellikle uluslararası pazarlama yöneticilerinin; kültür aracılığıyla belirlenen değer yapılarını derinlemesine inceleyip anlamaları ve yatırımlarını, ülkeler arasındaki kültürel farkları ve değerleri göz önünde bulundurarak yapmaları gerekmektedir (Hofstede, 1984: 81). Görüldüğü üzere farklı değer boyutlarının varlığı söz konusudur ve bu boyutlardan hangisinin kullanılacağı araştırmaların amaçlarına göre farklılık arz edecektir. Bu çalışma, konusu itibarıyla “Toplulukçuluk / Bireyselicilik” değerleri özelinde, sadece “Toplulukçuluk” değerleri ve ölçeği ile ilgilenecektir.

1.2. Toplulukçuluk / bireyselicilik değerleri

Her ne kadar bu çalışma Toplulukçuluk değerleri ile ilgilense de, literatürde toplulukçuluk ve bireyselicilik değerleri genellikle bir arada ve birlikte ele alınmaktadır. Bu nedenle bu bölümde, toplulukçuluk ve bireyselicilik açıklanacak ve aralarındaki ilişkiler değerlendirilecektir. Toplulukçu bireyler, bağlı buldukları grubun amaçlarını benimserler, davranışlarında sosyal normlara uymaya çalışırlar, kendilerini diğer bireylerle bağlantılı bir varlık olarak görürler ve bireylerarası iyi ilişkiler geliştirmeye önem verirler. Bireyselci bireyler ise; bireysel amaçlarını önemserler, kendilerini diğer insanlardan bağımsız olarak değerlendirirler ve kendi bireysel inançlarına ve değerlerine göre davranışta bulunurlar (Ng vd., 2011: 1036). Bireyselci toplumlar “ben” bilincine, bunun zıttı olarak toplulukçu toplumlar ise “biz” bilincine önem verirler (Chen ve West, 2008: 261).

1.3. Toplulukçuluk / bireyselicilik ölçeklerinin değerlendirilmesi

Toplulukçuluk / Bireyselicilik değerlerinin değerlendirilmesinde olduğu gibi; her ne kadar bu çalışma toplulukçuluk ölçeği ile ilgilense de, literatürde toplulukçuluk ve

bireysellik ölçekleri genellikle birlikte ele alındığından burada da birlikte değerlendirilecektir.

Toplulukçuluk / bireysellik değerleri ölçülürken, farklı bakış açılarını yansıtan ancak birbirinin benzeri olan farklı birçok ölçek kullanılmaktadır. Toplulukçuluk / bireysellik'i "ülke düzeyinde" ölçek çalışmalar olduğu gibi, "birey düzeyinde" ölçek çalışmalar da mevcuttur. Bunun yanında toplulukçuluk / bireysellik'i birbirinin tersi iki karşıt ucu bulunan tek boyutlu bir yapı (bipolar) gibi ölçek çalışmalarını yanı sıra, toplulukçuluk / bireysellik'i kendine has özellikleri olan iki ayrı yapıyı temsil edecek şekilde ölçek çalışmalar da mevcuttur. Hofstede (1980), toplulukçuluğu bireyselliğin tersi (düşük düzeyde bireysellik yüksek düzeyde toplulukçuluk anlamına gelecek şekilde) olarak ele almış ve ülke düzeyinde olacak şekilde sadece bireyselliği ölçmüştür (Akt: Oyserman, Coon ve Kimmelmeier, 2002: 6-8). Toplulukçuluk / bireysellik değerlerinin ölçülmesinde Hofstede (1980)'in kullandığı bu yöntemin yanısıra; toplulukçuluk ve bireysellik'i birey düzeyinde ve her biri birbirinden bağımsız (ayrı), kendine has özellikleri olan, farklı yapılar oluşturacak şekilde ayrı ayrı ölçek çeşitli çalışmalar da mevcuttur (Oyserman, Coon ve Kimmelmeier, 2002: 7). Toplulukçuluk / bireysellik'in ilk kez kullanılmaya başlandığı dönemlerde toplulukçuluk / bireysellik, iki karşıt uca sahip olan tek boyutlu bir yapı olarak kullanılmıştır. İlerleyen dönemde gerçekleştirilen çeşitli çalışmalarda ise, toplulukçuluk ve bireysellik'in her birinin kendi yapısal özelliklerini bünyesinde barındıran iki farklı yapıyı temsil edebileceği ifade edilmiştir (Chen ve West, 2008: 261). Toplulukçuluk / bireysellik'in ölçülmesinde bahsi geçen tüm bu yaklaşımların her birinin kendine has çeşitli kısıtları vardır. Bu yaklaşımların hiçbiri diğerinden daha üstün ya da baskın değildir. Çalışmanın içeriğine ya da amacına göre hangi yaklaşımın ya da yöntemin kullanılacağı değişkenlik gösterebilecektir (Oyserman, Coon ve Kimmelmeier, 2002: 8). Toplulukçuluk / bireysellik'in ölçülmesi hakkında literatürdeki farklı görüşler arasındaki tartışmalar halen devam etmektedir. Toplulukçuluk / bireysellik'in bipolar (toplulukçuluk ya da bireysellik birbirinin tersi olacak şekilde, sadece birini ölçmek) olarak veya ayrı ayrı ölçülmesi ya da toplum düzeyinde veya bireysel düzeyde ölçülmesi hakkında gerçekleştirilen tartışmalar henüz literatürde sonuçlandırılmamıştır. Araştırmanın amacına hangi yaklaşımın ya da yöntemin katkı sağlayacağını araştırmacılar tarafından değerlendirilmesi ve bu doğrultuda bahsi geçen yöntemlerden çalışmanın amacına en uygun olanının uygulanması gerektiği ifade edilebilir. Nitekim bu çalışmada; literatürdeki bu durum özetlenip değerlendirilerek, çalışmanın amacı doğrultusunda

sadece toplulukçuluk ölçeği ile ilgilenilmekte ve toplulukçuluk değerlerinin ölçümünde kullanılabilen bir ölçek değerlendirmeye tabi tutulmaktadır.

Bu çalışmada Oyserman, Coon ve Kimmelmeier (2002) tarafından geliştirilen Toplulukçuluk ölçeği değerlendirilmektedir. Oyserman, Coon ve Kimmelmeier (2002), son 20 yılda toplulukçuluk / bireysellik'in ölçülmesinde kullanılan ölçekleri inceledikleri meta-analiz çalışmaları sonucunda; bazı değişkenlerin birçok ölçekte sıklıkla yer aldığını tespit etmişler ancak yaygın olarak kullanılan standart bir ölçek tespit edememişlerdir. Literatürdeki bu ölçekleri düzenleyerek çeşitli kategorilere göre özetlemişler ve 27 farklı ölçek elde etmişlerdir (Oyserman, Coon ve Kimmelmeier, 2002: 9). Bu ölçeklerden 11'inin toplulukçuluk / bireysellik'i bipolar olarak, 16'sının ise toplulukçuluk / bireysellik'i birbirinden ayrı yapılar olarak ayrı ayrı ölçtüğünü belirtmişlerdir. Sonrasında bahsi geçen 27 ölçeğin değişkenlerini içerik analizi yardımıyla incelemişler ve içerikleri doğrultusunda bu değişkenleri "bireysellik odaklı" veya "toplulukçuluk odaklı" olacak şekilde sınıflandırmaya tabi tutmuşlardır. Bu sınıflandırma sonucunda toplulukçuluk için "ilişkili, ait olan, görev alan, harmoni, tavsiye, içerik, hiyerarşi ve grup"tan oluşan 8 alan; bireysellik için ise "bağımsız, amaçlar, rekabet, eşsiz, özel hayat, kendini tanıyan ve direkt iletişim kuran"dan oluşan 7 alan tanımlamışlardır. Belirlenen bu alanlar ile ilişkili olan değişkenlerin bahsi geçen 27 ölçekte yer alma yüzdelerini toplulukçuluk ve bireysellik için ayrı ayrı tespit ederek, ilgili tüm alanlar için birer örnek soruya yer vermişlerdir. Böylece toplulukçuluk ve bireysellik değerlerinin ölçülmek istendiği araştırmalarda kullanılabilen, bir adet toplulukçuluk ve bir adet bireysellik ölçeği elde etmişlerdir (Oyserman, Coon ve Kimmelmeier, 2002: 9-10). Van Hooft ve De Jong (2009: 304) Hollanda'da gerçekleştirdikleri çalışmalarında, Oyserman, Coon ve Kimmelmeier (2002) tarafından geliştirilen toplulukçuluk ve bireysellik ölçeklerini kullanmışlardır. Baltacı (2014) ise, Türkiye'de gerçekleştirdiği çalışmasında Oyserman, Coon ve Kimmelmeier (2002) tarafından geliştirilen toplulukçuluk ölçeğini kullanmıştır. Bu çalışma, Oyserman, Coon ve Kimmelmeier (2002) tarafından geliştirilen, sonrasında Türkiye'de Baltacı (2014) tarafından uygulanan toplulukçuluk ölçeği ile ilgilenmekte ve onu değerlendirmektedir. Oyserman, Coon ve Kimmelmeier (2002) tarafından geliştirilen, sonrasında Baltacı (2014) tarafından Türkçe'ye tercüme edilerek kullanılan toplulukçuluk ölçeğini oluşturan değişkenler Tablo 1'deki gibidir.

Tablo 1. Toplulukçuluk Ölçeği

Değişken	Değişken Kodu
• Bir akrabam maddi güçlük içinde ise imkânlarım ölçüsünde yardım ederim.	TPLK_1
• Kim olduğumu anlamak için beni grubumun üyeleri ile birlikte görmelisiniz.	TPLK_2
• Bir karar vermeden önce her zaman başkalarına danışırım.	TPLK_3
• Grup üyelerim ile anlaşmazlığa düşmekten kaçınmak için çaba gösteririm.	TPLK_4
• Bir rapor veya laboratuvar çalışmasını tek başıma yapmaktansa grupla yapmayı tercih ederim.	TPLK_5
• Bana göre mutluluk, başkaları ile vakit geçirmektir.	TPLK_6
• Nasıl davranacağım kiminle olduğuma, nerede olduğuma ya da her ikisine birden bağlıdır.	TPLK_7
• Etkileşimde olduğum otorite sahiplerine saygı duyarım.	TPLK_8

Van Hooft ve De Jong (2009), Oyserman, Coon ve Kimmelmeier (2002) tarafından geliştirilen toplulukçuluk ve bireysellik ölçeklerini kullandıkları çalışmalarını, Hollanda’da 138 geçici işçi üzerinde gerçekleştirmişlerdir (Van Hooft ve De Jong, 2009: 295). Baltacı (2014) ise; kültürün, performans değerlendirmesi ve başarıya yapılan atfın nedenselliği üzerindeki etkisini ele aldığı ve Türkiye’de gerçekleştirdiği çalışmasında, Oyserman, Coon ve Kimmelmeier (2002) tarafından geliştirilen toplulukçuluk ölçeğini kullanmıştır. Baltacı (2014)’nın çalışmasının örneklemini, performans değerlendirmeye tabi tutulan orta ve üst kademe yöneticilerin yer aldığı 53 kişilik yönetici topluluğu oluşturmaktadır. Baltacı (2014)’nın çalışmasında kullanılan toplulukçuluk ölçeğinin güvenilirlik katsayısı (cronbach alpha) 0,808 olarak elde edilmiştir.

2. Araştırma Metodolojisi

2.1. Araştırmanın amacı

Bu çalışmada; Oyserman, Coon ve Kimmelmeier (2002) tarafından geliştirilen ve Baltacı (2014)'nın araştırmasında Türkiye'ye uyarlanan toplulukçuluk ölçeğinin; Türkiye'de toplulukçuluk değerlerinin ölçülmesinde kullanılabilecek geçerli ve güvenilir bir ölçek olup olmadığının değerlendirilmesi amaçlanmaktadır. Böylece bu çalışmanın ve ilgili toplulukçuluk ölçeğinin, Türkiye'de toplulukçuluk değerlerini ölçmek isteyen diğer çalışmaların amaçlarına da katkı sağlaması hedeflenmektedir. Ayrıca, literatürde toplulukçuluğun ölçülmesi hakkında var olan tartışmalara da, Türkiye özelinde katkı sağlanması amaçlanmaktadır.

2.2. Araştırmanın örnekleme süreci ve veri toplama yöntemi

Araştırmanın anakütlesini, İstanbul'da yaşayan 18 yaşını aşmış Türkiye Cumhuriyeti vatandaşları oluşturmaktadır. Toplulukçuluk sorularından oluşan anket toplamda 393 kişiye uygulanmış, hatalı ve eksik doldurulan 28 anketin elenmesi ile 365 kişiden oluşan örnek büyüklüğüne ulaşılmıştır. Araştırmanın anket uygulaması İstanbul ilinin farklı sosyo-ekonomik düzeylere sahip farklı ilçelerinde gerçekleştirilmiştir. Araştırmada tesadüfi olmayan örnekleme yöntemlerinden biri olan kolayda örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Araştırmada yer alan veriler yüzyüze anket yöntemiyle toplanmıştır.

2.3. Verilerin analizi

2.3.1. Araştırma örnekleminin demografik özellikleri

Araştırma örnekleminde yer alan katılımcıların %51,2'si kadın (187 kişi), %48,8'i ise erkektir (178 kişi). Örneklemdaki katılımcılar yaşları itibari ile değerlendirildiğinde %18,4 (67 kişi)'lik oranla 25-29 yaş aralığındaki katılımcılar örneklemdaki en büyük grubu oluştururken, en düşük grubu %9,6 (35 kişi)'lik oranla 51-54 yaş aralığındaki katılımcılar oluşturmaktadır. Örneklemin yaş ortalaması 34,61'dir ve örneklemin büyük çoğunluğunun yaşları itibariyle orta yaş grubunda olduğu ifade edilebilir. Örneklemin %62,5'i evli bireylerden, %35,9'u ise bekar bireylerden ve %1,6'sı ise dul/boşanmış bireylerden oluşmaktadır. Gelir bakımından örneklemdaki en büyük grubu %41,6'lık oranla 1.501-3.000 TL arasında gelir düzeyine sahip olan katılımcılar oluştururken,

3.001-4.500 TL gelire sahip olan katılımcıların oranı %10,7 ve 1.500 TL ve altı gelire sahip olan katılımcıların oranı ise %8,5'tir. Bu bakımdan örneklemin %50'yi aşan bir çoğunluğunun alt ve orta gelir düzeyindeki katılımcılardan oluştuğu ifade edilebilir. Örneklem eğitim düzeyi bakımından değerlendirildiğinde, örneklemden en yüksek grubu %58,4 (213 kişi)'lük oranla lise mezunları oluşturmaktadır. Lise mezunlarından sonraki en büyük grubu (%29,8-109 kişi) ise yükseköğrenim (yüksekokul, üniversite) görmüş katılımcılar oluşturmaktadır. Bu bilgiler doğrultusunda örneklemin büyük çoğunluğunun lise ve üstü eğitim düzeyindeki bireylerden oluştuğu belirtilebilir. Son olarak katılımcıların meslekleri bakımından örneklem değerlendirildiğinde; özel sektör çalışanları, serbest meslek sahibi ve işçilerden oluşan grubun örneklem içindeki toplam yüzdesinin %70,2 olduğu görülmektedir. Öğrenciler %12,6, ev hanımları %7,9 ve kamu çalışanları ise %5,5'lik oranla örnekleme yer almaktadır.

2.3.2. Toplulukçuluk ölçeği geçerlilik analizleri

Geçerlilik, uygulanan ölçeğin (testin) ölçülmek istenen özelliği ne kadar doğru ölçtüğü ile ilgili bir kavramdır (Büyüköztürk, 2016: 179). Ölçeğin geçerlilik analizleri gerçekleştirilirken; keşfedici faktör analizinden ve doğrulayıcı faktör analizinden faydalanılmıştır. SPSS 21 programı kullanılarak gerçekleştirilen keşfedici faktör analizinde, öncelikle ölçekte yer alan tüm değişkenler analize dahil edilmiştir. Analiz sonucunda; teori ile uyumsuz sonuçlar oluşmasına neden olan ve birden fazla faktöre yüklenerek faktör yapısını bozan değişkenlerin var olduğu görülmüştür. Buna istinaden, TPLK_1 ve TPLK_8 değişkenlerinin ölçekten çıkarılmasına karar verilmiştir. Bu değişkenler ölçekten çıkarıldıktan sonra, keşfedici faktör analizi yeniden gerçekleştirilmiştir. Bu analiz sonucunda elde edilen Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) Örneklem Uygunluk Ölçümü ve Bartlett's test sonuçları Tablo 2'deki gibidir.

Tablo 2. Toplulukçuluk Ölçeği için KMO ve Bartlett's Test Sonucu

Kaiser-Meyer-Olkin		
Örneklem Uygunluk Ölçümü		,754
Bartlett's Test	Ortalama Ki-Kare	235,678
	Serbestlik Derecesi	15
	Anlamlılık	,000

Tablo 2’de görüleceği üzere, KMO değeri istenen değeri sağlamaktadır ve Bartlett’s test sonucu da anlamlıdır. 6 değişkenle gerçekleştirilen keşfedici faktör analizi sonucunda; toplulukçuluk ölçeği, teori ile uyumlu şekilde, tek boyutlu olarak (Tablo 3) oluşmuştur.

Tablo 3. Toplulukçuluk Ölçeği Keşfedici Faktör Analizi Sonucu

	Faktör 1
TPLK_2	0,658
TPLK_5	0,639
TPLK_7	0,625
TPLK_6	0,622
TPLK_3	0,616
TPLK_4	0,458

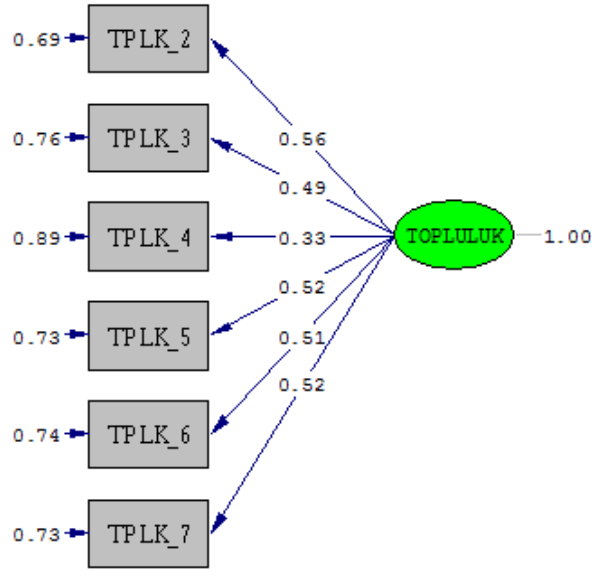
Tablo 4’te, tek boyutlu toplulukçuluk ölçeğinin toplam açıklanan varyansının %36,807 olduğu görülmektedir. Tek boyutlu (faktörlü) ölçeklerde açıklanan varyansın %30 ve daha fazlası olması yeterlidir. Büyüköztürk (2016: 135); sosyal bilimler çalışmalarında oluşan tek faktörlü ölçekler için açıklanan varyansın %30 ve üzerinde bir değere sahip olmasının yeterli olabileceğini belirtmiştir.

Tablo 4. Toplulukçuluk Ölçeği Keşfedici Faktör Analizi Sonucu Açıklanan Varyans

Bileşenler	Başlangıç Özdeğeri			Faktör Yüklerinin Karelerinin Toplamı		
	Toplam	Varyansın Yüzdesi	Birikimli Yüzde	Toplam	Varyansın Yüzdesi	Birikimli Yüzde
1	2,208	36,807	36,807	2,208	36,807	36,807
2	,964	16,061	52,868			
3	,807	13,445	66,313			
4	,723	12,054	78,367			
5	,692	11,526	89,893			
6	,606	10,107	100,000			

Keşfedici faktör analizi sonrasında, doğrulayıcı faktör analizi gerçekleştirilmiştir. Doğrulayıcı faktör analizi, yapısal eşitlik modellemesi çalışmalarındaki önemli bileşenlerden biridir (Tüzüntürk, Dülgeroğlu ve Gönüller, 2016: 114). Doğrulayıcı faktör analizi, yapısal eşitlik modellemesi çalışmalarında da oldukça sık kullanılan ölçüm modeli analizi yapılarak gerçekleştirilmiştir. Doğrulayıcı faktör analizi, LISREL 8.80 programı aracılığıyla yapılmıştır. Doğrulayıcı faktör analizi gerçekleştirilirken, keşfedici faktör analizinde ölçekten çıkarılmasına karar verilen TPLK_1 ve TPLK_8 değişkenleri analiz dışında bırakılmıştır. Tek boyutlu olan 6 değişkenle gerçekleştirilen doğrulayıcı faktör analizi sonucunda elde edilen ölçüm modeli Şekil 1'deki gibidir. Toplulukçuluk Ölçüm modelinin uyum indeksleri ise Tablo 5'te yer almaktadır.

Şekil 1. Toplulukçuluk Ölçüm Modeli (Standartlaştırılmış Çözüm)

Chi-Square=27.66, df=9, P-value=0.00109, RMSEA=0.059

Tablo 5. Toplulukçuluk Ölçüm Modeli Uyum İndeksleri

Uyum İndeksleri	İyi Uyum	Kabul Edilebilir Uyum	Toplulukçuluk
χ^2/sd	$0 \leq \chi^2/sd \leq 2$	$2 \leq \chi^2/sd \leq 5$	3,07
RMSEA	$0 \leq RMSEA \leq 0,05$	$0,05 \leq RMSEA \leq 0,08$	0,059
NFI	$0,95 \leq NFI \leq 1$	$0,90 \leq NFI \leq 0,95$	0,95
NNFI	$0,97 \leq NNFI \leq 1$	$0,95 \leq NNFI \leq 0,97$	0,94
CFI	$0,97 \leq CFI \leq 1$	$0,95 \leq CFI \leq 0,97$	0,96
GFI	$0,95 \leq GFI \leq 1$	$0,90 \leq GFI \leq 0,95$	0,98
AGFI	$0,90 \leq AGFI \leq 1$	$0,85 \leq AGFI \leq 0,90$	0,96

Kaynak: Şimşek (2007); Çelik ve Yılmaz (2013)

Toplulukçuluk ölçüm modeli uyum indeksleri incelendiğinde: χ^2/sd , RMSEA, NNFI (0,94 ile sınırdadır), CFI indekslerinin kabul edilebilir; NFI, GFI ve AGFI indekslerinin ise iyi uyum düzeyine sahip olduğu görülmektedir. Ölçüm modelinin uyum indekslerinin değerlendirilmesinden sonra; modeldeki standartlaştırılmış yükler ve t-değerleri parametrelerinin de incelenmesi gerekmektedir. Ölçüm modelindeki değişkenlerin parametre değerleri Tablo 6'daki gibidir.

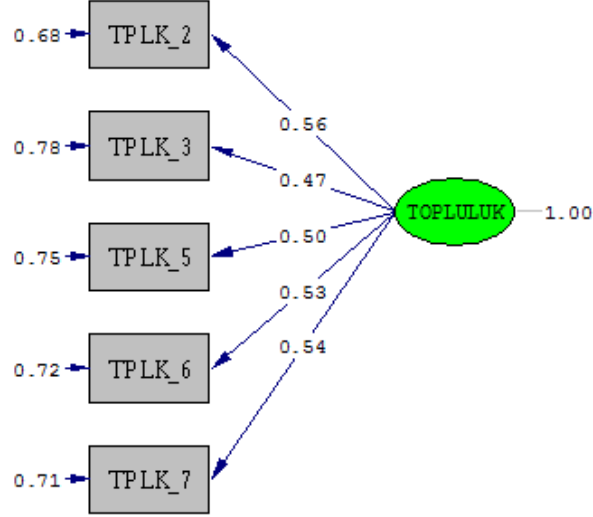
Tablo 6. Toplulukçuluk Ölçüm Modeli Parametre Değerleri

Gizil ve Gözlenen Değişkenler	Standartlaştırılmış Yükler	t-değer
Toplulukçuluk		
TPLK_2	0,56	11,66
TPLK_3	0,49	10,21
TPLK_4	0,33	6,81
TPLK_5	0,52	10,90
TPLK_6	0,51	10,63
TPLK_7	0,52	10,76

Gözlenen değişken ile gizil değişken arasındaki korelasyon, standartlaştırılmış yükler tarafından gösterilir (Çelik ve Yılmaz, 2013: 119). Modeldeki parametrelerden, özellikle standartlaştırılmış yükler ve t-değerleri incelenmelidir. Hair vd. (2010: 708), ölçüm modelinde yer alan tüm standartlaştırılmış yüklerin istatistiksel anlamlılığının incelenmesi gerektiğini ifade etmektedir. Standartlaştırılmış yüklerin istatistiksel olarak anlamlı olması gerekir ve bu anlamlılık, ilgili standartlaştırılmış yükün t-değeri incelenerek sorgulanır. Gözlenen değişkenlerin standartlaştırılmış yükleri için hesaplanan t-değerinin, kritik t-değerinden yüksek olması istenir. Eğer kritik t-değerinden yüksek ise; ilgili standartlaştırılmış yükün istatistiksel olarak anlamlı olduğuna karar verilir. Kritik t-değeri; 0,05 anlamlılık düzeyinde 1,96'dır (Şimşek, 2007: 86; Çelik ve Yılmaz, 2013: 150). Tablo 5'teki t-değerleri incelendiğinde, tüm standartlaştırılmış yüklerin anlamlı olduğu görülmektedir. Ancak standartlaştırılmış yüklerin istatistiksel olarak anlamlı olması yeterli değildir. İlgili standartlaştırılmış yüklerin, aynı zamanda belli bir değerin üstünde olması gereklidir (Hair vd., 2010: 708). Hair vd. (2010: 708), standartlaştırılmış faktör yüklerinin en az 0,50 ve üstünde bir değere sahip olması gerektiğini belirtmişlerdir. Tablo 6 incelendiğinde, standartlaştırılmış yüklerin çoğunun 0,50'nin üzerinde olduğu görülmekle beraber, TPLK_4 değişkeninin standartlaştırılmış yükünün 0,33 olduğu görülmektedir. TPLK_4 değişkeni, sahip olduğu düşük standartlaştırılmış yükü nedeni ile modelden çıkarılmalıdır. Standartlaştırılmış yükler ve t-değerlerinden başka incelenmesi gereken bir diğer husus ise, ölçüm modelinin modifikasyon indeksleridir. Modifikasyon indekslerinde, modelde ortaya çıkacak olan iyileşme Ki-kare değerindeki düşüşe göre hesaplanmaktadır. Ki-kare değerindeki düşüş, modelin uyumuna katkıda bulunur. Modifikasyon indekslerinin incelenmesi sonucunda, Ki-kare değerinde düşüşe neden olan değişkenler hakkındaki düzenlemeler, teorik yapıya uygunluğu da gözetilerek gerçekleştirilmelidir (Şimşek, 2007: 90).

Bu bilgiler doğrultusunda; standartlaştırılmış faktör yükünün düşük olması ve modifikasyon indekslerinde yer alıp Ki-kare değerinin düşmesine neden olarak model uyumunu arttırması nedeniyle, TPLK_4 değişkeni ölçüm modelinden çıkarılmıştır. Bu değişken modelden çıkarıldıktan sonra, toplulukçuluk için nihai ölçüm modelini elde edebilmek ve modelde meydana gelen iyileşmeleri tespit edebilmek amacıyla, yeniden doğrulayıcı faktör analizi yapılmıştır. Doğrulayıcı faktör analizi sonucunda toplulukçuluk için elde edilen nihai ölçüm modeli Şekil 2'deki gibidir. Toplulukçuluk için elde edilen nihai ölçüm modelinin uyum indeksleri ise Tablo 7'deki gibidir.

Şekil 2. Toplulukçuluk Nihai Ölçüm Modeli (Standartlaştırılmış Çözüm)

Chi-Square=10.27, df=5, P-value=0.06782, RMSEA=0.042

Tablo 7. Toplulukçuluk Nihai Ölçüm Modeli Uyum İndeksleri

Uyum İndeksleri	İyi Uyum	Kabul Edilebilir Uyum	Toplulukçuluk
χ^2/sd	$0 \leq \chi^2/sd \leq 2$	$2 \leq \chi^2/sd \leq 5$	2,054
RMSEA	$0 \leq RMSEA \leq 0,05$	$0,05 \leq RMSEA \leq 0,08$	0,042
NFI	$0,95 \leq NFI \leq 1$	$0,90 \leq NFI \leq 0,95$	0,98
NNFI	$0,97 \leq NNFI \leq 1$	$0,95 \leq NNFI \leq 0,97$	0,98
CFI	$0,97 \leq CFI \leq 1$	$0,95 \leq CFI \leq 0,97$	0,99
GFI	$0,95 \leq GFI \leq 1$	$0,90 \leq GFI \leq 0,95$	0,99
AGFI	$0,90 \leq AGFI \leq 1$	$0,85 \leq AGFI \leq 0,90$	0,98

Toplulukçuluk için nihai uyum indeksleri incelendiğinde (Tablo 7), önceki ölçüm modelindeki uyum indeksi değerlerine (Tablo 5) kıyasla, uyum indeksi değerlerinin oldukça yükseldiği ve tüm uyum indekslerinin iyi uyum değerine sahip olduğu görülmektedir. Uyum indekslerinin değerlendirilmesinden sonra, toplulukçuluk için elde edilen nihai ölçüm modelinin standartlaştırılmış yükleri ve t-değerleri de incelenmelidir. Tablo 8'deki değerler incelendiğinde; tüm standartlaştırılmış yüklerin t-değerlerinin kritik t-değeri 1,96'nın üzerinde ve anlamlı olduğu görülmektedir. Ayrıca standartlaştırılmış yüklerin tamamına yakını 0,50 ve üzerinde değere sahiptir. Sadece

TPLK_3 değişkeninin standartlaştırılmış faktör yükü 0,47'dir ve 0,50'ye oldukça yakın bir değere sahiptir. Uyum indekslerinin iyi uyum düzeyinde olması, tüm standartlaştırılmış yüklerinin anlamlı olması ve istenen yük değerine sahip olması nedeniyle; Şekil 2'de yer alan model, toplulukçuluk için nihai ölçüm modeli olarak kabul edilmiştir.

Tablo 8. Toplulukçuluk Nihai Ölçüm Modeli Parametre Değerleri

Gizil ve Gözlenen Değişkenler	Standartlaştırılmış Yükler	t-değeri
Toplulukçuluk		
TPLK_2	0,56	11,52
TPLK_3	0,47	9,66
TPLK_5	0,50	10,14
TPLK_6	0,53	10,85
TPLK_7	0,54	11,02

TPLK_4 değişkeninin ölçekten çıkarılması sonucu elde edilen ölçeğe, kontrol amacıyla yeniden keşfedici faktör analizi uygulandığında; KMO değerinin 0,748 ile istenen değeri sağladığı, Bartlett's testin anlamlı olduğu ve açıklanan varyans oranının %41,658'e yükseldiği görülmüştür. Scherer vd. (1988), sosyal bilimler çalışmalarında gerçekleştirilen analizlerde %40 ile %60 arasındaki varyans oranlarının yeterli kabul edildiğini belirtmişlerdir (Akt: Tavşancıl, 2014: 48). Buna istinaden TPLK_4 değişkeninin ölçekten çıkarılmasının, ölçeği daha iyi hale getirdiği tekrar savunulabilir.

Gerçekleştirilen keşfedici ve doğrulayıcı faktör analizleri sonucunda elde edilen bilgiler doğrultusunda; toplulukçuluk ölçeğinin tek boyutlu olan ve geçerli bir ölçek olduğu ifade edilebilir.

2.3.3. Toplulukçuluk ölçeği güvenilirlik analizi

Güvenilirlik, araştırmanın tekrarlanması halinde aynı sonuçların elde edilip edilmeyeceğinin göstergesidir (Gegez, 2010: 184). Bir ölçeğin güvenilirliğinin ölçülmesinde farklı yöntemler kullanılabilir. Bu yöntemlerden arasında yer alan ve yaygın bir şekilde kullanılan yöntemlerden biri "Cronbach Alfa (Cronbach's Alpha)

Katsayısı”nı dikkate alan yöntemdir. Cronbach Alfa Katsayısı, ifadeler arasındaki homojenlik düzeyini ve benzerliği gösterir. İfadeler arasındaki korelasyon düzeyi arttıkça, cronbach alfa katsayısı da o düzeyde artacaktır (Nakip, 2006: 145-146). Cronbach alfa değerinin 0,70 ve üzerinde olması istenmekle beraber; 0,60 ve üzerindeki cronbach alfa değerlerinin de kabul edilebilir düzeyde olduğu ifade edilmektedir (Durmuş vd., 2011: 89). Bu nedenle cronbach alfa değeri 0,60 ve üzerinde olan ölçüklerin güvenilir ölçükler olduğu ifade edilebilir.

Toplulukçuluk ölçeğinin güvenilirlik analizi gerçekleştirilirken, geçerlilik analizinde ölçükten çıkarılmasına karar verilen TPLK_1, TPLK_4 ve TPLK_8 değişkenleri analiz dışında tutulmuştur. Toplulukçuluk ölçeğinin güvenilirliğini test etmek amacıyla 5 değişkenle gerçekleştirilen güvenilirlik analizi sonucunda cronbach alfa değeri 0,648 olarak elde edilmiştir.

Tablo 9. Toplulukçuluk Ölçeği Cronbach Alfa Değeri

Ölçek	Cronbach Alfa Katsayısı
Toplulukçuluk	0,648

Toplulukçuluk ölçeği için elde edilen cronbach alfa değeri, istenen değeri (>0,60) sağladığından; toplulukçuluk ölçeğinin güvenilir bir ölçük olduğu ifade edilebilir.

SONUÇ

Çalışmanın sonucunda; Oyserman, Coon ve Kimmelmeier (2002) tarafından geliştirilen, sonrasında Baltacı (2014) tarafından Türkiye’de kullanılan toplulukçuluk ölçeğinin geçerli ve güvenilir bir ölçük olduğu bulunmuştur. Baltacı (2014: 724) gerçekleştirmiş olduğu çalışmasında 8 değişkenden oluşan toplulukçuluk ölçeğinden, ön analiz sonucunda, sadece bir değişkeni çıkararak ölçeği kullanmış ve 0,808 düzeyinde bir cronbach alfa değeri elde etmiştir. Bu çalışmada Baltacı (2014)’dan farklı olarak 3 değişken ölçükten çıkarılmış ve cronbach alfa değeri 0,648 olarak bulunmuş olsa da, ölçeğin geçerli ve güvenilir bir ölçük olduğu ortaya konmuştur. Ayrıca Baltacı (2014) çalışmasında 53 kişilik yönetici topluluğundan oluşan bir örneklem kullanırken, bu çalışmada toplumun genel olarak her kesiminden gelen ve 365 kişiden oluşan bir örneklemden faydalanılmıştır. Bu çalışmanın örnekleme ile Baltacı (2014)’nın

çalışmasındaki örneklem arasındaki hem niceliksel hem de niteliksel farklılıkların, toplulukçuluk ölçeğinden çıkarılan soru sayısındaki farklılıklara ve her iki çalışmadaki cronbach alfa değerlerinin birbirinden farklı olmasına neden olmuş olabileceği ifade edilebilir. Her ne kadar bu farklar söz konusu olsa da, hem bu çalışmada hem de Baltacı (2014)'nın çalışmasında Oyserman, Coon ve Kimmelmeier (2002) tarafından geliştirilen toplulukçuluk ölçeği geçerli ve güvenilir bir ölçek olarak bulunmuştur. İlerleyen dönemlerde gerçekleştirilecek olan çalışmalarda, toplulukçuluk değerlerinin ölçülmesinde bu ölçeğin geçerli ve güvenilir bir ölçek olarak kullanılabilmesi ifade edilebilir.

KAYNAKÇA

- Baltacı A. (2014). Değerlendirme Farklılıklarının ve Atfın Nedenselliğinin Açıklayıcısı Olarak Kültür, *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 7 (31), 720-727.
- Büyüköztürk, Ş. (2016). *Sosyal Bilimler için Veri Analizi El Kitabı*, Pegem Akademi, Ankara.
- Chen, F.F. - West, G.S. (2008). Measuring Individualism and Collectivism: The Importance of Considering Differential Components, Reference Groups, and Measurement Invariance, *Journal of Research in Personality*, 42, 259–294.
- Çelik, H.E. - Yılmaz, V. (2013). *Lisrel 9.1 ile Yapısal Eşitlik Modellemesi*, Anı Yayıncılık, Ankara.
- Durmuş, B. - Yurtkoru E.S. - Çinko, M. (2011). *Sosyal Bilimlerde SPSS'le Veri Analizi*, Beta, İstanbul.
- Gegez, A.E. (2010). *Pazarlama Araştırmaları*, Beta, İstanbul.
- Hair, J.F. - Black, W.C. - Babin, B.J. - Anderson, R.E (2010). *Multivariate Data Analysis A Global Perspective*, Pearson, 7th Edition, Global Edition.
- Hofstede, G. (1984). Cultural Dimensions in Management and Planning, *Asia Pacific Journal of Management*, (January), 81-99.
- Hofstede, G. (1980). *Culture's Consequences*, Sage, Beverly Hills, CA. Aktaran Oyserman, D. - Coon, M.H. - Kimmelmeier, M. (2002). Rethinking Individualism and Collectivism: Evaluation of Theoretical Assumptions and Meta-Analyses, *Psychological Bulletin*, 128 (1), 3–72.
- Nakip, M. (2006). *Pazarlama Araştırmaları*, Seçkin, Ankara.
- Ng, K.Y. - Koh, C. - Ang, S. - Kennedy, J.C. - Chan K.Y. (2011). Rating Leniency and Halo in Multisource Feedback Ratings: Testing Cultural Assumptions of Power Distance and Individualism-Collectivism, *Journal of Applied Psychology*, 96 (5), 1033–1044.
- Oyserman, D. - Coon, M.H. - Kimmelmeier, M. (2002). Rethinking Individualism and Collectivism: Evaluation of Theoretical Assumptions and Meta-Analyses, *Psychological Bulletin*, 128 (1), 3–72.
- Scherer, R.F. - Wiebe, F.A. - Luther, D.C. - Adams, J.S. (1988). Dimensionality of Coping: Factor Stability Using the Ways of Coping Questionnaire, *Psychological Reports*, 62 (3),

763-770. Aktaran Tavşancıl, E. (2014). *Tutumların Ölçülmesi ve SPSS ile Veri Analizi*, Nobel, Ankara.

Soares, A.M. - Farhangmehr, M. - Shoham, A. (2007). Hofstede's Dimensions of Culture in International Marketing Studies, *Journal of Business Research*, 60, 277-284.

Şimşek, Ö.F. (2007). *Yapısal Eşitlik Modellemesine Giriş*, Ekinoks, Ankara.

Tüzüntürk, S. - Dülgeroğlu, İ. - Gönüller, Ş. (2016). Avrupa Müşteri Memnuniyeti Endeksi Modeli: Marmara Bölgesi'nde Bir Lüks Otomobil Markasının Satış Sonrası Hizmetlerinin Bulguları, *Akademik Bakış Dergisi*, 55 (Mayıs-Haziran), 109-131.

Van Hooft, E.A.J. - De Jong, M. (2009). Predicting Job Seeking for Temporary Employment Using the Theory of Planned Behaviour: The Moderating Role of Individualism and Collectivism, *Journal of Occupational and Organizational Psychology*, 82, 295-316.